

Práce s rodinou – specifické situace

Každá rodina by měla plnit své základní funkce, patří mezi ně (Dunovský 1999):

- **biologicko-reprodukční funkce** – dochází k zajištění reprodukční funkce, ale také k vytváření podmínek pro život a vývoj dítěte;
- **sociálně-ekonomická funkce** – někdy se o této funkci hovoří jako zabezpečovací,
 - hmotný nedostatek;
- **ochranná funkce** – opatrovací, pečovatelská; zahrnuje
 - uspokojování základních životních potřeb všech členů rodiny (biologických, hygienických, zdravotních);
- **výchovně-socializační funkce**
 - osvojuje základní návyky návyky chování, vnímá sociální role připravuje do praktického života;
- **emocionální funkce**
 - naplňování psychických potřeb dítěte, emocionálních, citových, pocitů lásky, bezpečí a jistoty, smysluplnosti a otevřené budoucnosti

Základní kompetence rodiny patří

- zajištění stabilního příjmu,
- hospodaření s příjmy,
- bydlení,
- udržování domácnosti, které odpovídá potřebám členů rodiny.

Další významné kompetence členů rodiny patří:

- sladování fungování rodiny (schopnost řešit konflikty, rodinná harmonie),
 - komunikace se širší rodinou,
 - vnímání potřeb dětí,
 - určování pravidel hry pro nedospělé děti.
-

Problémy rodiny vyřešení - cíle

- zajištění jídla,
- hospodaření s penězi,
- zajištění hygieny,
- zajištění topení,
- zaměstnání,
- bydlení,
- docházka dětí do školy,
- zajištění péče o zdraví dětí,
- zajištění dopravy dětí do školy a dospělých do zaměstnání,
- v případě rodin v sociálně vyloučeném prostředí návrat dítěte z ústavního zařízení
- nebo prevence hrozícího odejmutí do institucionální péče.

Mezi další významné oblasti práce s rodinou patří : (Matoušek, 2013):

- **emocionální klima rodiny** a na něj navazující zvládání emocí v rodinných vztazích;
- **povaha vztahů** mezi členy rodiny a jejich struktura;
- **vazby rodiny** na další lidi (komunita, sousedé, širší rodina);
- **vazba rodiny na různé organizace a instituce** (zde se může objevit problém u Romů, kdy širší rodina znamená důslednou kontrolu, ale zároveň silnou ekonomickou zátěž);
- **minulost rodiny** a nezvládnutá traumata z minulosti;
- **budoucnost rodiny** (otázka reálných a nereálných představ a očekávání)

2. Ohrožená rodina

- Nerovnováha v oblasti sociálního fungování.
- Mezi vlastními členy rodiny, ale i směrem ke svému sociálnímu okolí.
- Zvládání situací - aspekty.

- 1) **vlastnosti klienta**;
- 2) **očekávání** vůči klientovi pocházející z jeho sociálního prostředí;
- 3) **schopnost** klientů tato očekávání reálně naplňovat;
- 4) **zdroje podpory**, které nejsou k dispozici

Typy rodin

1. **Rodiny funkční** – jde de facto o rodiny nedotknuté problémy. Tyto rodiny řádně zajišťují život dítěte a jeho prospívání.
2. **Rodiny problémové** – jsou to takové rodiny, v nichž se vyskytují poruchy nebo všech funkcí. Poruchy však zásadně neohrožují rodinný systém a vývoj dítěte. I přes „handicapy“ je rodina schopna své problémy řešit a kompenzovat jednak vlastními silami, tak také občasnou vnější intervencí jednorazovou či krátkodobou.
3. **Rodiny dysfunkční** – jsou rodiny s vážnými poruchami, které bezprostředně ohrožují rodinu jako celek. Poruchy tohoto rázu již není rodina schopna zvládnout sama, a proto je nutné pomoci rodině zvenčí.
4. **Rodiny afunkční** – jsou rodiny, které již zcela přestávají plnit svoji funkci a dítěti závažným způsobem škodí nebo jej ohrožuje v samotné existenci. Podpora ohrožené rodiny (sanace) je v tomto směru bezpředmětná a zbytečná. Jediným řešením je dítě odebrat do náhradní rodinné péče.

Podpora ohrožené rodiny (sanace rodiny)

Problémy rodičů na trhu práce,

Kulturní či jazyková znevýhodnění,

odlišná společenská pravidla, která komplikují vzdělávání dětí ve školách,

jiný sociokulturní standard);

Zdravotní handicap některého z členů rodiny (duševní či tělesný handicap);

Ohrožení chudobou, či sociálním vyloučením (pozornost věnovat neúplným rodinám);

Nedostatek kompetencí (dovedností či rodičovských schopností, k projevují se jako nejasná pravidla výchovy, nedostatek času na dítě, problematický vztah k dítěti, přehnaná tvrdost či absence jakéhokoliv výchovného postupu);

Vztahové problémy v rodině, (partnerská krize a následný rozpad partnerství, domácí násilí nebo syndrom zavrženého dítěte;

Výchovné problémy a problémy dětí ve škole, (záškoláctví tzv. skryté záškoláctví, šikanu)

Odebrání dětí do ústavního zařízení a podpora rodičů v dosažení návratu dítěte do rodiny.

Nevhodné zacházení s dítětem

Fyzické : neuspokojování tělesných potřeb dítěte

(nedostatek stravy, oblečení, obydlí apod.), patří sem i nedostatečný dohled nad dítětemi zanedbávání zdravotní péče).

Výchovné : nezabezpečení možnosti vzdělávání ve škole.

Emoční : neuspokojování emočních potřeb dítěte – pocitu náklonnosti, lásky či zakotvení.

Zanedbávání zdravotní péče, zanedbávání preventivní péče i péče specifické zanedbávání hygieny.

Zanedbání výživy – dítě v průběhu dne opakovaně hladoví nebo dostává nevhodné, zdraví nebezpečné jídlo- špatné prospívání.

Zanedbávání ošacení – jde o situace, kdy dítě nemá dostatečné ošacení vzhledem k počasí, ohrožuje jeho zdraví.

Bezdomovectví

Nemá stálé místo, domov je pro dítě i stabilitu rodiny klíčový, žijí na ulici, a u dětí, migrují společně s rodiči po ubytovnách či známých.

Zanedbávání zdravotní péče – je sledováno u dětí, které nemají odpovídající zdravotní péči, ohrožuje zdravotní stav (povinné očkování, preventivní zdravotní péče a v době nemoci jim nejsou rodiče schopni zajistit adekvátní péči).

Zanedbání vzdělávání – nejsou pravidelně posílány do školy, časté absence. záměrně bojkoují sami rodiče.

Neadekvátní dohled – dítě ponecháno bez dohledu na dobu, která neodpovídá jeho věku a možnostem.

Zanedbání ochrany dítěte před nebezpečím z okolního prostředí – je zanedbána prevence vzniku úrazu dítěte.

Zanedbávání emoční – velmi závažná forma zanedbávání, která se těžko prokazuje, emočně strádá.

Hodnotící dotazník programu Health Families – raně intervenční program „Zdravé rodiny“

- 1) Rodič byl v dětství často bit nebo byl obětí násilí ze strany rodičů.
- 2) Rodič byl trestně stíhán, je nebo byl duševně nemocný, měl problémy se závislostmi na drogách nebo jiných návykových látkách.
- 3) Rodič byl v minulosti podezřelý z týrání dítěte.
- 4) Rodič má nízké sebehodnocení, je sociálně izolovaný, trpí depresemi. Má nízkou schopnost řešit vypjaté a jinak problémové situace.
- 5) Rodič prožívá/prožil četné krize nebo stresové situace (například „chaotický“ způsob života, problematické partnerské vztahy, časté střídání partnerů, neschopnost si delší dobu udržet zaměstnání, dlouhodobá nezaměstnanost spojená se špatnou socioekonomickou situací, časté stěhování, nevyhovující podmínky bydlení).
- 6) Rodič má rigidní a nerealistické nároky na chování dítěte.
- 7) Rodič dítě tvrdě trestá.
- 8) Rodič vnímá chování dítěte jako problém, provokaci, chování dítěte ho obtěžuje.
- 9) Dítě je nechtěné, je překážkou vedení způsobu života, kterým by rodič chtěl žít, má zdravotní problémy, je handicapované

Středisko výchovné péče

Probační a mediační služba

Svépomocné rodičovské skupiny

Volnočasové aktivity pro rodiny s dětmi

Svépomocné rodičovské skupiny

Svépomocné rodičovské skupiny

Orgán sociálně - právní ochrany dětí
Pracovník SPOD jako Místní pracovník

Pověřené organizace k SPOD

Rodina

Škola

Diagnostické ústavy

NNO

Dětský lékař

Blízké okolí

Poskytovatelé sociálních služeb

Školská poradenská zařízení

Státní správa a samospráva např. pracovníci sociálních odborů a bytových odborů

Zařízení pro výkon ústavní výchovy

Zájmová sdružení

Pedopsychiatrické a psychologické ambulance

Soudy

Finanční poradci

... a děti

Dítě v ohrožení

Nejvýznamnější strategie terapeutického rodičovství

- ▶ zvládnutí problémů s chováním dítěte určováním jasných hranic mezi dovoleným a nedovoleným chováním;
- ▶ slovní popis (verbalizaci) negativního pracovního modelu dítěte v těch případech, kdy začne masivně ovlivňovat chod rodiny;
- ▶ slovní popis potřeb dítěte s následným vyjednáváním o tom, jak by bylo možné potřeby dítěte naplnit;
- ▶ organizování společných činností dítěte a náhradních rodičů, které vyústí do pozitivních zážitků všech.

Dotazník funkčnosti rodiny

kritéria:

- **složení rodiny** - úplná, neúplná, doplněná nevlastním rodičem, "družská" a náhradní;
- **stabilita rodiny** - pevná, narušená, rozvrácená;
- **sociálně-ekonomická situace** - velmi dobrá, dobrá, uspokojivá, špatná, velmi špatná; hodnotí se podle věku rodičů, vzdělání, typu zaměstnání, rodinného stavu, čistého příjmu na hlavu, kategorie bytu, počtu osob na obytnou místnost, vybavení bytu;
- **osobnost rodičů** - vyrovnaná s dobrou společenskou adaptací, nevyrovnaná s problémy, patologická;
- **sourozenci** - dítě má alespoň jednoho sourozence, dítě je jedináček, sourozenci jsou postižení nebo žijí mimo rodinu;
- **stav a vývoj dítěte** - odpovídá normě, vážněji narušený, těžce narušený;
- **zájem rodičů o dítě** - opravdový, formální, nedostatečný, nezájem či nenávistný vztah;
- **péče rodičů o dítě** - velmi dobrá, uspokojivá, dostatečná, špatná, nedostatečná či traumatizující.